

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног
12. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година IV / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
доц. др Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

доц. др Маја Анђелковић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Божинка Петронијевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Тијана Ашић
проф. др Мирјана Мишковић Луковић
проф. др Јована Димитријевић Савић
проф. др Анђелка Пејовић
доц. др Владимир Поломац
доц. др Сања Ђуровић
доц. др Ана Јовановић

Лектура и коректура

Бојана Вељовић
Тања Танасковић

За издавача

проф. др Иван Коларић
декан ФИЛУМ-а

Технички уредници

Срђан Стевановић
Стефан Секулић

Штампа

Интерагент, Крагујевац

Тираж

150 примерака

Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2012. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

**САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА
ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ**
Година IV / књ. 1

Крагујевац, 2013.

**ОБРАЋАЊЕ ПРОДЕКАНА ЗА НАУКУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ПРОФ. ДР ДРАГАНА БОШКОВИЋА УЧЕСНИЦИМА
IV НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ**

Поштовани председавајући научног скупа,
поштоване колегинице и колеге,
драги докторанти!

Најискреније дирнут овако великим бројем младих научника филологије, успехом овога нашег окупљања и свечаним духом овога дана, не преостаје ми у овоме моменту ништа друго него да вам усмерим пажњу на онај официјелни, али и на онај мање официјелни аспект нашег сусрета.

Официјелно или формално-академски посматрано, овај четврти по реду *НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ (постдипломаца и доктораната)*, изникао је из Докторских студија из филологије (језик и књижевност), које је 2008. године Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу као прве оваквог типа покренуо у Републици Србији. Као један од облика научноистраживачких активности доктораната претпостављено је и учествовање на домаћим и иностраним научним скуповима. Осмишљен, дакле, као део програма Докторских студија из језика и књижевности, а на иницијативу асистената Катедре за српски језик и Колегијума за докторске студије, *ПРВИ НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ (доктораната и постдипломаца)*, одржан пре две године, био је и први научни скуп оваквог карактера у Републици Србији. Настављајући ову, у научном смислу вредну традицију, могу да констатујем да је и следећи, други по реду, и овај трећи скуп увелико надмашио оквири програма докторских студија и наставио да живи не само као национални него и као међународни научни скуп младих филолога. Док смо га стварали, морам вам признати да смо овај скуп замишљали у много скромнијем обиму и да можда нико од нас није имао смелости да помисли да је нешто у овако великом вашем одзиву могуће. Хвала вам, поштоване колегинице и колеге, што сте нас подсетили да заправо једино на овом свету има смисла желети, стварати и живети немогуће.

А говорити о немогућем значи прећи са официјелног на неофицијелни дискурс, са протоколарне на непосреднију страну нашег окупљања. У том, мање формалном духу посматрано, поштоване колегинице и колеге, желео бих са вама да поделим само једну мисао. Желим заправо да вам само кажем: *под академским и научноистраживачким сунцем увек шражише местио за сумњу, игру и животи*. Парафразирајући наслов интервјуа једног познатог српског писца, покушавам да укажем на карактер ваше научне мисије: ако ви не удахнете живот пољу науке у којем се налазите, академском знању и образовању, они ће остати мртва слова, архивски подаци лишени смисла, извори стереотипа и заблуда, клице дискриминаторне свести. Да бисте укинули такав трагични сценарио, наука мора живи, а она то може само ако се претвори у игру, најозбиљнију и најкреативнију, онакву каква краси сваку уметност. Уметност научног мишљења и истраживачка игра састоји се од перманентне скепсе, превођења рација у живот, у схватању објективности не као једнозначног феномена него као фигуре, а да би-

сте је разиграли и да бисте дозвали до сада негледани смисао, сумњајте у ауторитете и текстове. Сумњајте, посебно, у идеологије, и не заборавите оно што нас је Михаил Бахтин научио, да је свака реч, па и она најмања, обојена идејом, дакле, идеологијом. Не делећи науку од уметности, осетићете интегралност живота и спознајте; не бежећи од сентименталности и патетике, избећићете их; не бежећи од грандилоквијенције, ћутаћете; бивајући дисциплиновани и педантни, остаћете опијени оним најсочнијим смислом који вам ваш рад може донети. Клони-те се лажних дилема као домаће-страно, локално-глобално, ми-они, старо-ново српско-европско – јер оне су срж идеолошког редукционизма и искључивости ио јер баш негде између вештачки произведних полова лежи залог нашег научног живота, књижевнотеоријских и лингвистичких авантура. Окрећите се највишим вредностима, најбољем што су српски језик, књижевност и култура дали, и нама и свету, и будите део нових читања велике историје светске књижевности и културе која је створила и обележила историју овога света и свакога од нас. Не бојте се, јер нема погрешних читања - додају вам из недавне прошлости Харолд Блум, Џефри Хартман и Жак Дерида - али се прибојавајте јефтиних трикова, дневних вредности, константних манипулација знаковима, ситних идеолошких и научноистраживачких смицалица које, нажалост, често красе и наше друштво и нашу академску средину и нас саме, и тешите се - рекох да сте нас ви на то подсетили - искуством немогућег, симболичким и научним смислом који превазилази људску ускогрудост.

Слободно тврдећи да је ФИЛУМ-ов НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ већ постао део најквалитетније научноистраживачке традиције Универзитета у Крагујевцу и академских територија наше земље, преостаје ми да захвалим нашем Универзитету који нам је и овом приликом изашао у сусрет, Организационом одбору скупа, али и свима онима који су се ангажовали око организовања овог скупа. Преостаје ми и да верујем да су у свим учесницима скупа похрањени они дубоки плодови који припадају и нашим данима и данима који долазе, а који ће допринети да књижевнотеоријска и лингвистичка, дакле, хуманистичка херменеутика настави да живи. Желим да се никада не покајете, да вас и идуће године сусретнемо на овом месту и да наставимо да стварамо оно најбоље у нашем академском врту. Па ипак, изнад свега желим да посумњате у моје речи и овај поздравни говор. Желим вам, заправо, само један, пријатним тренуцима испуњен дан! А мени нећете замерити ако вам, као стари и убоги професор, најискреније признам да сам данас овде искључиво да бих уживао у вама, вашем знању, лепоти, истраживачком ентузијазму, научној вреви.

Срећно и хвала вам!

Проф. др Драган Бошковић

О ПРВОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА

Ево и четврти пут зборника *Савремена проучавања језика и књижевности*, који чине радови саопштени на Четвртом скупу младих филолога, који је у организацији Филолошко-уметничког факултета одржан 12. марта 2012. год. у Крагујевцу. Како и сам наслов зборника сугерише, а што потврђују и зборници са претходних трију скупова, скуп младих филолога тематски се, условно, дели на лингвистички и књижевни део. Кажемо условно, јер у великом броју радова, посебно оних стилистичких, а неретко и оних књижевнотеоријски јаче усмерених – превладава интегрални језичко-књижевни приступ, не само тематски него и методолошки.

Уже тематски гледано, лингвистички део скупа чинило је 87 реферата и саопштења, од којих је, наконведеног рецензентског поступка, њих 65 завредило да се нађе у зборнику, као вредни лингвистички приноси. Мало је скупова на којима се и поднесе, а камоли, након рецензирања, за штампу одобри чак 65 радова. Та чињеница не може а да не изазове најмање троструко задовољство. Најпре задовољство организатора што су успели окупити толико младих лингвиста, потом задовољство што су реферати окупљених млади лингвисти таквога квалитета да би највећи број могао без икакве прераде бити штампан у најпознатијим општелингвистичким и србистичким лингвистичким часописима, и треће – без сумње највеће задовољство – што филологија у Србији, из које је и било највише учесника скупа, има тако добар научни подмладак, који је далеко од „почетништва“ ако на то значење неке реч подмладак асоцира.

Врло је значајно истаћи да су лингвистички прилози дисциплинарно врло разноврсни, што ће свако ко се са зборником и само површно упозна приметити, и што је, без сумње, још једна неспорна вредност и скупа и зборника. Уопштено говорећи, јер је строгу и прецизни систематизацију тешко извести, сви за штампу одобрени радови дисциплинарно би се могли поделити у неколико категорија. Према редоследу у зборнику, прву групу чине радови који припадају области *историјско-језичких и дијалектолошких истраживања*, а њих је у овоме зборнику укупно осам; другу групу чини пет радова који се баве морфолошким и/или творбеном проблематиком; трећу групу чини чак 13 радова који осветљавају различите лексиколошке проблеме; у четврту групу сврстано је деветнаест синтаксичких и стилистичких радова, прве свега зато што највећи број оних стилистичких потпада под синтаксостилистику; пету групу чине радови који дисциплинарно репрезентују примењену лингвистику, у њеним различитим поддисциплинама, а таквих је радова у овоме зборнику шеснаест.

Много би простора заузело чак и поддисциплинарно експанаторно класификовање ових радова, а камоли осврт на различите примењене методолошке поступке у њиховој изради. Уопштено говорећи, може се рећи да овај збор-

ник одражава готово све релевантне системсколингвистичке и интердисциплинарне лингвистичке области, али и готово све модерне методолошке лингвистичке приступе најпримереније изабраним предметима истраживања. Посматрајући само из тог угла, ови радови заиста представљају врло вредне лингвистичке прилоге, за које би се, у великом броју случајева, пре могло помислити да су их писали искусни лингвисти, а не лингвисти који тек закорачују у науку, или су у науци тек одавно направили прве кораке. Зато ће овај зборник бити од користи свим филолозима, јер његови радови представљају значајан помак у разрешењу или тек постављених или често постављаних језичких питања. Из тих разлога, са подједнаким како задовољством тако и поносом и учесника и организатора, предајемо га јавности.

Крагујевац, 12. 3. 2013.

Проф. др Милош Ковачевић

САДРЖАЈ

ОБРАЂАЊЕ ПРОДЕКАНА ЗА НАУКУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ПРОФ. ДР ДРАГАНА БОШКОВИЋА УЧЕСНИЦИМА
IV НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ПРВОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА / 7

Данка Урошевић и Ивана Чанчар

О ГЛАГОЛИМА *вѣзѣрѣти* И *оуѣзѣрѣти* У СТАРОСЛОВЕНСКОМ
ЈЕЗИКУ (С ОСВРТОМ НА СТАЊЕ У ГРЧКОМ ЈЕЗИКУ) / 19

Светлана Слијепчевић, Ана Сивачки

О РАЗВОЈУ ТЕРМИНА МАЈКА, ОТАЦ, СИН И КЋИ У ИНДОЕВРОПСКИМ
ЈЕЗИЦИМА
(С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА СРПСКИ И АЛБАНСКИ) / 33

Драгана Радовановић

ЈЕТРВА, СВЕКРВА У СРПСКИМ ДИЈАЛЕКТИМА / 43

Ана Савић Грујић

ОПШТИ ПАДЕЖ У ГОВОРИМА
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ / 55

Тања Милосављевић

НАЗИВИ ЗА СВИРАЛУ У СВЕТЛУ ЈЕЗИЧКЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИЈЕ / 65

Жељко Сипејановић

НАЗИВИ ОБЈЕКТА ЗА СМЕШТАЈ ЖИВОТИЊА У
РЕЧНИКУ СРПСКИХ ГОВОРА ВОЈВОДИНЕ / 77

Ана Тешић

АНАЛИЗА НАЗИВА МИТОЛОШКИХ БИЋА РОМАНСКОГ
ПОРЕКЛА У ГОВОРИМА ЈАДРАНСКОГ ПРИМОРЈА / 91

Владимир Вукомановић

ИНДОЕВРОПСКА ФИЛОЛОГИЈА И ЕСТЕТСКА ФОРМА ИГРЕ / 103

Данило Алексић

ПРОБЛЕМ ДИСТИНКЦИЈЕ АПСТРАКТНО-КОНКРЕТНО
И КЛАСИФИКАЦИЈА ИМЕНИЦА / 115

Даница Јерошијевић

НОВИЈЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ТВОРБЕ РЕЧИ У
САВРЕМЕНОМ ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 127

Сања Рагић

СТРАНА ПРЕПОЗИТИВНА КОМПОНЕНТА Е- У
САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 139

Тијана Биберцић

ТРЕНУТНИ ГЛАГОЛИ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 147

Киметиа Хрњак Хамидовић

ИМПЕРФЕКТИЗАЦИЈА ГЛАГОЛА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИ
ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 159

Ана Ранђеловић

АРХАИЗМИ И ИСТОРИЗМИ У РЕЧНИКУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 171

Ивана Смаилагић

СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ОСНОВНИХ НАЗИВА ЗА
БОЈЕ У ШВЕДСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 181

Јелена Јанковић

ЛЕКСИКОГРАФСКА ОБРАДА ФРАЗЕОЛОШКИХ ЈЕДИНИЦА СА
ЛЕКСЕМОМ ЈЕЗИК / ЈЕЗУК У ДЕСКРИПТИВНИМ И ФРАЗЕОЛОШКИМ
РЕЧНИЦИМА СРПСКОГ И ПОЉСКОГ ЈЕЗИКА / 195

Светла Рускова Ђермановић

ОСВРТ НА УПОТРЕБУ ГЛАГОЛА РАЗУМЕТИ У СРПСКОМ
И ГЛАГОЛА РАЗБИРАМ У БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ / 215

Јелена Чанчар

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМИ У ПУБЛИЦИСТИЧКОМ СТИЛУ / 221

Валентијина Будинчић

О НОВИЈИМ АНГЛИЦИЗМИМА У СПОРТСКОМ ТЕРМИНОСИСТЕМУ / 229

Јованка Милошевић

ЈОШ О ГЛАГОЛИМА СА ЗНАЧЕЊЕМ УДАРАЊА У САВРЕМЕНОМ
СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА) / 241

Катарина Крстић, Соња Хорњак

ФРАЗЕОЛОГИЈА У НАСТАВИ ШПАНСКОГ ЈЕЗИКА / 249

Катарина Аксић Најшалија Живковић

ОДНОС ЛЕКСЕМА И МЕНТАЛНИХ КОНЦЕПАТА ИЗ
ПЕРСПЕКТИВЕ ТЕОРИЈЕ РЕЛЕВАНЦИЈЕ / 261

Јасмина Бучевац Нерић

ФРАЗЕОЛОШКЕ ЈЕДИНИЦЕ У КОМУНИКАТИВНОЈ
НАСТАВИ ШПАНСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 267

Оља Блажевић

ЛАЖ У ЈЕЗИЧКОЈ СВЕСТИ ГОВОРНИКА РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 277

Аница Радосављевић, Тамара Јеврић

ПРИКАЗ КОЛОКАЦИЈСКЕ МЕТОДЕ ИЛУСТРОВАН
ПРИДЕВОМ EVIDENT / 285

Драгана Вељковић

СВРШЕНИ ГЛАГОЛСКИ ВИД И РЕФЕРЕНЦИЈАЛНО
ВРЕМЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 295

Тијана Божовић

ИМПЕРСОНАЛНОСТ И ПЕРСОНАЛНОСТ У РОМАНУ КАД СУ
ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ ДРАГОСЛАВА МИХАИЛОВИЋА / 309

Јелена Љ. Сјасић

ФИГУРЕ ПОНАВЉАЊА У ПЕСМИ СА СВЕТЛИМ
ПОЉУПЦЕМ НА УСНАМА / 317

Вера Бевриз Нишић

КУМУЛАЦИЈА СИНТАКСИЧКИХ ЈЕДИНИЦА СА
АНАФОРСКОМ КОМПОНЕНТОМ / 331

Саша М. Ђукић

СИНТАКСИЧКИ ОБЛИЦИ ЛИДА (УВОДНЕ
РЕЧЕНИЦЕ) У АГЕНЦИЈСКОЈ ВИЈЕСТИ / 335

Стефан Тодоровић

МЕЂУОДНОС ПЕРИФРАЗЕ И АНТОНОМАЗИЈЕ У
СПОРТСКИМ РУБРИКАМА ДНЕВНЕ ШТАМПЕ (НА ПРИМЕРУ
ИМЕНОВАЊА ПОЈЕДИНАЦА СПОРТИСТА) / 347

Томислав Мајић

ПРИМЕР ПРАГМАТСКЕ АНАЛИЗЕ ПОЛИТИЧКИХ СЛОГАНА / 361

Тајјана Ловре

НАЗИВИ ГЕОГРАФСКИХ ПОЈМОВА У МЕТОНИМИЈСКОМ
АГЕНСУ У МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ / 369

Барбара Јовановић,

ЈЕЗИК РЕКЛАМА – КАРАКТЕРИСТИЧНЕ СТРАТЕГИЈЕ И
ТЕХНИКЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА У РЕКЛАМАМА / 381

Соња Миловановић

СТРУКТУРНЕ И СЕМАНТИЧКЕ ОДЛИКЕ И ОСОБЕНОСТИ ПЕСМЕ
ОКЦЕ, ОКЦЕ ЗЛО НОВИЦЕ ТАДИЋА (Лингвостилистичка анализа) / 389

Тина Пошпић, Слађана Павловић

ИНТЕРАКЦИЈА ЈЕЗИКА И ДРУШТВА У ЈЕЗИКУ РЕКЛАМА / 401

Милана Додић

СИСТЕМИ ПРОШЛИХ ГЛАГОЛСКИХ ВРЕМЕНА У
СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ / 415

Марија Глишић, Милица Милашиновић

СИСТЕМ ПРОШЛИХ ВРЕМЕНА У СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ / 429

Јована Томић

ПОРЕЂЕЊЕ ПРОШЛИХ ВРЕМЕНА У МОРИЈАКОВОМ
РОМАНУ ТЕРЕЗА ДЕСКЕЈРУ / 443

Ања Шарић

FLOATING QUANTIFIERS IN CONTROL CLAUSES / 451

Наишалија Сивојковић

УПОТРЕБА МЕТАФОРА У КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈИ
СМРТИ У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 465

Željka Janković

LE RÔLE SÉMANTICO-STYLISTIQUE DE L'INFINITIF
DANS LES FABLES DE LA FONTAINE / 477

Кристина Драговић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ПСЕУДОРЕЦИПРОЦИТЕТА
У СРПСКОМ И У НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ / 485

Liljana Ivanova Tomova

ABOUT THE SYSTEM RELATIONS BETWEEN NOUNS IN ENGLISH
SUBSTANTIVE SYNTAGMA IN ATTRIBUTIVE FUNCTION / 497

Данијел Живковић

АНАЛИЗА ЈЕЗИЧКИХ ПОТРЕБА СТУДЕНАТА И
ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДИДАКТИЦИ СТРАНИХ
ЈЕЗИКА ЗА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ / 509

Данка Синадиновић

МЕЂУЈЕЗИК – ОД ТЕОРИЈЕ ДО ЈЕЗИЧКЕ УЧИОНИЦЕ / 519

Јелена Јосијевић, Неда Видановић

ЗАНЕМАРИВАЊЕ КОНТЕКСТУАЛНИХ ВАРИЈАБЛИ У
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА О ПРЕКИДАЊУ
САГОВОРНИКА И РОДНОЈ ДОМИНАЦИЈИ / 531

Катилин Озер

ФУНКЦИЈЕ ЈЕЗИКА И ОСЛОВЉАВАЊЕ: ЕМОТИВНА
ФУНКЦИЈА ПРОМЕНЕ МОДУСА / 539

Ана Пејровић

КИНЕСКО-ЕНГЛЕСКИ КОНТАКТИ: КИНЕСКИ ПИЦИН И
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКА СИТУАЦИЈА У ХОНГКОНГУ / 547

Маја Ситанојевић Гоцић

О ПРЕВОЂЕЊУ ПРАВНЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ / 555

Mirjana Matović

ЈЕЗИЧКА IDEOLOGIЈА I ПОРОУЛАРНИ NARODNI ZVUK
-SLUČAJ SRBIЈE DEVEDESETIH GODINA XX VEKA- / 569

Александра Б. Шуваковић

ШКОЛСКЕ ГРАМАТИКЕ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА / 579

Снежана Зечевић

КРЕАТИВНО ПИСАЊЕ ЗА ПОЧЕТНИКЕ ЕНГЛЕСКОГ
ЈЕЗИКА (УЗРАСТ 9-10 ГОДИНА) / 591

Миљана К. Стојковић

ЗНАЧАЈ И МОГУЋНОСТ УВОЂЕЊА ДРУШТВЕНИХ
МРЕЖА У УЧЕЊУ СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 603

Тина Пошић¹

СТАВОВИ И ПРЕФЕРЕНЦИЈЕ УЧЕНИКА И УЧЕНИЦА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ
ПРЕМА ГРАМАТИЧКОМ РОДУ И РОДНОЈ НЕЈЕДНАКОСТИ / 611

Марија Копривица Лелићанин

ПРОБЛЕМ РАСЛОЈАВАЊА ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА
У ГРАМАТИЦИ ЛУКЕ СЕРИЈАНИЈА / 621

Слађана Луковић

СТАВОВИ СТУДЕНТКИЊА И СТУДЕНАТА ПРЕМА
ПРИМЕНИ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА / 631

Миле Сајчић

СТРАТЕГИЈЕ УЧЕЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 641

Маиа Петровић

УПОТРЕБА РОДНО СЕНЗИТИВНОГ ЈЕЗИКА У МЕДИЈИМА / 651

Тјана Дабјић, Радомила Сузић, Ивана Ћирковић Миладиновић

АКУЛТУРАЦИЈА И INTEGRISANI RAD SA ODREĐENOM DISCIPLINOM
U ENGLJESKOM JEZIKU ZA POSEBNE NAMENE / 661

Марјин Хенцелман

РАЗВОЈ РУСИНСКОГ ЈЕЗИКА ОД 1945. ГОДИНЕ ДО ДАНАС / 669

Катјарина Радојковић Илић

АУТЕНТИЧНИ ДИДАКТИЧКИ МАТЕРИЈАЛ У НАСТАВИ
СТРАНОГ ЈЕЗИКА: ЗАДОВОЉСТВО ИЛИ ПОТРЕБА? / 677

Јулијана Вулејић

ФЕНОМЕНИ ЈЕЗИЧКОГ КОНТАКТА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ
БИЛИНГВАЛНИХ СТУДЕНАТА ГЕРМАНИСТИКЕ / 685

АУТОРИ / 699

Тања Милосављевић

НАЗИВИ ЗА СВИРАЛУ У СВЕТЛУ ЈЕЗИЧКЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИЈЕ

У светлу контактне лингвистике и језичке интерференције у раду су приказани називи за свиралу. Лексеме којима се именују народни дувачки инструменти, који су обично од дрвета, односно пастирске свирале, преузети су из материјала за лексички том *Српског дијалектолошког атласа*. Грађа која је прикупљена на читавом терену српског језичког простора показује различито порекло назива за свиралу, које је условљено преплитањем култура и народа на овом простору. У раду ћемо показати утицај суседних језика на пограничне говоре, као и продирање појединих лексема на ширу српску језичку територију, као и снажни оријентални утицај на призренско-тимочке говоре.

Кључне речи. Језичка интерференција, контактна лингвистика, називи за свиралу, српски језички простор

Из социолингвистике се педесетих и шездесетих година XX века развила нова лингвистичка дисциплина – контактна лингвистика. Ова грана језика обухвата интердисциплинарна истраживања која се тичу проучавања различитих аспеката међујезичких контаката, језичких појава и процеса који одатле проистичу, као и језичких и ванјезичких (историјских, социокултурних, антрополошких, психолошких) чинилаца који доводе до резултата језика у контакту. Темеље теорије језика у контакту поставили су амерички лингвисти Леополд, Хауген, Ванрајх и Меки. Традиционални термин *позајмљивање*¹ Вајнрајх замењује термином *интерференција*, а лингвистичку *интерференцију* дефинише као „девијацију од норме која се јавља у говору билингвних говорника као резултат њиховог познавања више од једног језика“ (Filipović 1986: 36). По Хаугену постоје три нивоа у дифузији преузетих елемената: 1) алтернативна употреба оба језика од стране билингвалних говорника (code-switching), 2) међујезичка идентификација, односно значењско или функционално поклапање елемената два језика (interference), 3) интеграција, тј. адаптација елемената у фонолошки и морфолошки систем језика примаоца (integration) (Сурдучки 1978: 6).

У делу *Теорија језика у контакту* Рудолф Филиповић уводи термине *посредног* и *непосредног позајмљивања*. *Посредно позајмљивање* заснива се на посреднику преко кога два језика долазе у контакт, а то је најчешће неки други језик. *Непосредно позајмљивање* се врши без посредника, директним контактом између говорника језика даваоца и језика примаоца (Filipović 1986: 49–51). Идући за тим, Филиповић утврђује лингвистичке нивое на којима се врши анализа језичког позајмљивања. Код посредног позајмљивања, где је предмет истраживања реч, анализа се може спровести на фонолошком, морфолошком, семантичком и лексичком нивоу, док се код непосредног позајмљивања, које обухвата целокуп-

1 Едвард Сапир у делу *Језик позајмљивање* третира као најједноставнију врсту утицаја једног језика на други, при чему дефинише и *културно позајмљивање* као процес којим се уз културни садржај преузимају и с њим повезане речи.

ни систем језика примаоца, анализа може вршити и на синтаксичком и на стилстичком нивоу.

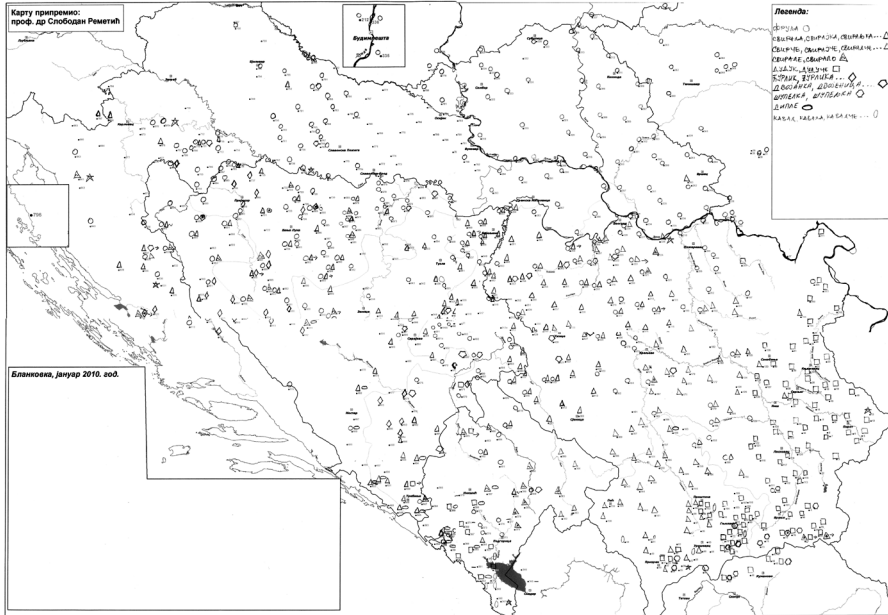
У уводном делу рада осврнули смо се укратко на теоријске основе ове релативно нове гране науке о језику. Лингвистика језичких додира или контактна лингвистика проучава језичке додире и језичке сукобе, билингвизам и мултилингвизам, а бави се и проблемима превођења и учења других језика, као и свим облицима интерференција који се појављују као резултат контакта језика и култура на свим нивоима.

Језици у контакту и језичка интерференција су комплексни феномени јер су повезани с додирима и преплитањима култура и цивилизација, тако да те релације нису само лингвистички условљене. У интерактивној зони као што је Балканско полуострво, у којој је дошло до контакта различитих нација и цивилизација, неминовно је мешање фолклорних елемената, а музика је најподложнија утицајима, променама и варијететима. Мешање народа и култура на Балкану, вишевековно сучељавање словенске и османске културе, коегзистенција словенских и несловенских народа условили су и лингвистичку интерференцију, која се најчешће испољава на лексичком нивоу, мада неретко захвата и остале нивое језичке структуре. Језичка интерференција се испољава и у пограничним областима, и остварује се у оба смера, тако да српски говори трпе утицаје албанског, бугарског, македонског, румунског и мађарског језика. Преплитања националних култура и традиција, уплив фолклорних елемената народа који су географски блиски или су њихови додире историјски условљени изазити су у домену музике. Стога ћемо као пример језичке интерференције, која је резултат вековних културних додира српског народа са блиским јужнословенским и суседним несловенским народима и контактима са оријенталном културом преко Турака, представити називе за свиралу. Укрштање народа на Балкану оставило је дубоки траг на музичко изражавање балканских народа и управо та комплексност чини традиционалну балканску музику аутентичном. Преношењем и преплитањем музичких садржаја усвајају се и размењују и речи које га прате, тако да називе за свиралу, као традиционални инструмент пастира, можемо сагледати не само у контексту језичке већ и дијалекатске интерференције.

Посматрајући називе за свиралу на тлу српског језичког простора², најјача интерференција се, по правилу, остварује на периферији. Етимологија назива за аерофоне инструменте сачињене од дрвета показује разноликост порекла лексема којима се именују мале свирале, па је тако у централном делу српског дијалекатског простора заступљена лексема словенског порекла *свирала* (са већим бројем фонетских и морфолошких варијанти), а са њом паралелно егзистира балканизам грчког порекла *фрула*, који је доминантан у северним и источним крајевима (у румунским пунктовима јавља се у лику *флуер*), док је оријентални утицај најизразитији у призренско-тимочкој зони, где преовлађују турцизми. Оријентални дрвени дувачки инструменти користе се у традиционалној музици балканских народа (код Бугара, Македонаца, Албанаца, на југу Србије и на Косову и Метохији), па се и називи за те инструменте могу посматрати у контексту балканског језичког савеза. Овде је значајна интерференција са суседним говорима: призренско-тимочких са западнобугарским говорима, јер се у оба дијалекта јавља само лексема *дудук*, која се користи и у македонским говорима. Из маке-

2 Рад се заснива на картографисаном језичком материјалу који се односи на називе за *фрулу*, *свиралу*, а за потребе првог тома *Српског дијалектолошког атласа*.

донских говора преузета је лексема *шуйѣлка*, која је забележена на крајњем југу Србије и Косова и Метохије. Оријентализам *кавал* јавља се око Скадарског језера, у јужном делу Црногорског приморја и појасу Шар-планине, што се може тумачити албанским утицајем на ове говоре. Идући према северу приобалног подручја заступљен је балкански грцизам *дишле*. Исто значење има и лексема *двојанка* (са више фонетских и морфолошких варијанти), забележена у западној Србији и источној Босни. У западним крајевима (западна Босна, Хрватска) јавља се лексема преузета из италијанског језика (*ћурлик*).



Карта свирала, *фрула*³

Лексеме којима се именују свирале картографисане су и у *Општинкарпаатском дијалектолошком атласу*, где су српски говори заступљени са осам пунктова: Штаваљ, Севце, Шипачина, Долово, Стрмостен, Првонек, Топли Дол, Калетинац и два на територији Црне Горе: Борје и Косор. Пункт Кабаш презентује албански говор. На Карти 10 овог атласа представљена је лексема *фрула*, која осим основног значења – пастирска свирала (пиштаљка, велика пастирска свирала) означава и бутну кост код људи и животиња, а има и пренесено значење – шепртља. На Карти 12 представљен је назив за мали дувачки инструмент (ду-дочку).

Општи назив за народни дувачки инструмент је **свирала**. Овом лексемом именују се исти или слични пастирски инструменти: *фрула*, *дудук*, *гајде* (РМС књ. V: 694). Под називом *свирала* дрвени инструмент који су користили углавном чобани распрострањен је у централном делу српског језичког простора, на

³ У раду је коришћена радна верзија карте на којој је представљена дијалекатска слика назива за свиралу на српском језичком простору. Карта је рађена за потребе првог тома *Српског дијалектолошког атласа*.

истоку до границе са призренско-тимочким говорима, на северу до Саве и Дунава, на југу до Зете и простире се даље према западу.⁴ Лексема *свирала* словенског је порекла. Од глаголске основе *свир-* добијен је велики број мотивисаних лексема: *свираја*, *свирајка*, *свираља*, *свираљка*, *свирка*, *свирока*, *своројка*, *свирула*. Додавањем суфикса *-че* и *-ица* изведени су деминутиви: *свиралче*, *свираљче*, *свирајче*, *свиралица*, *свирулка*.

Фонетски ликови *свираја* и *свираља* заступљени су на територији Косова и Метохије, с тим што су се облици *свираја/свирајка/свирајче* раширили према северу и има их у косовско-ресавским говорима, док се варијанта *свираља/свираљка/свираљче* јавља у појасу између Косова и Метохије и Црне Горе.⁵ Дијалекатском интерференцијом *свирала* је ушла и у призренско-тимочку зону, где се јавља у више ликова: *свирка* у тимочким говорима, у синонимном односу са лексемама *свирала*, *фрула* *дудук* и у значењу „сваки дувачки инструмент“ (Динић, 2008: 746); *свирајка* у лесковачком говору (Митровић, 1984: 351), *свираљка* и деминутив *свираљче* у говору јабланичког краја (Жугић, 2005: 350), *свирајка* / *свираљка*, *свирајче* / *свираљче* у Црној Трави (Стојановић, 2010: 840). У *Речнику пиротског говора* Новице Живковића срећемо облике *свиркало* и *свиркалице* (мн. *свиркалицеија*) са значењем „пиштаљка“, при чему није прецизирано да ли се ради о музичком инструменту (Живковић, 1987: 142), док код Стојановића налазимо лексеми *свиркало* и њој синонимну *свирче*, које су у семантичкој вези са лексемом *пискало* којом се именује „свирала од стабљике ражи“.

Свирала се из централне Србије даље ширила према северу, тако да су у *Речнику српских говора Војводине* са значењем „једноставан, ручно израђен дувачки инструмент, најчешће од врбове гранчице“ забележене, поред *свирајка*, *свираљка*, и варијанте *свирула*, *свирулка*, које не налазимо у другим српским говорима (РСГВ, 8: 84, 85).

У говорима у Црној Гори јављају се ликови: *свираја* (СТИЈОВИЋ, 1990: 201), *свирала* (ЂУПИЋ, 1997: 433; ВУЈИЧИЋ, 1995: 109), деминутив *свиралица* (ЂУПИЋ, 1997: 433) и облик *свирало*. Плуралска форма *свирале* осим у северном делу Црне Горе јавља се на подручју Крајине, на прелазу између Хрватске и Босне. Деминутивни облик *свијајрица*, који је регистрован у Црној Гори, Скок тумачи укрштањем цинцарске речи *fliara* (< ngr. флоуџера) и наше *свирала* (Skok, I: 533). У *Општемкартајском дијалектолошком атласу* мали дувачки инструмент се у српским говорима на Косову именује лексемама *свирала* и *свирајка* (у призренско-тимочким је *дудук*), а у Црној Гори облицима *свирале* и *свирајница*.

Фонетски ликови и морфолошки облици лексеме *свирала* могу се посматрати у контексту дијалекатске интерференције, јер се са извора миграцијама разносе у друга говорна подручја или се простиру у пограничним дијалекатским или говорним зонама. Језичка интерференција остварена је, како Скок наводи, утицајем српског на румунски језик, тако што је према српском *свираји* у румунском настао ономотопејски глагол на *-ajo > -ăi: sfîrîi = sfîrai* (Skok, I: 533).

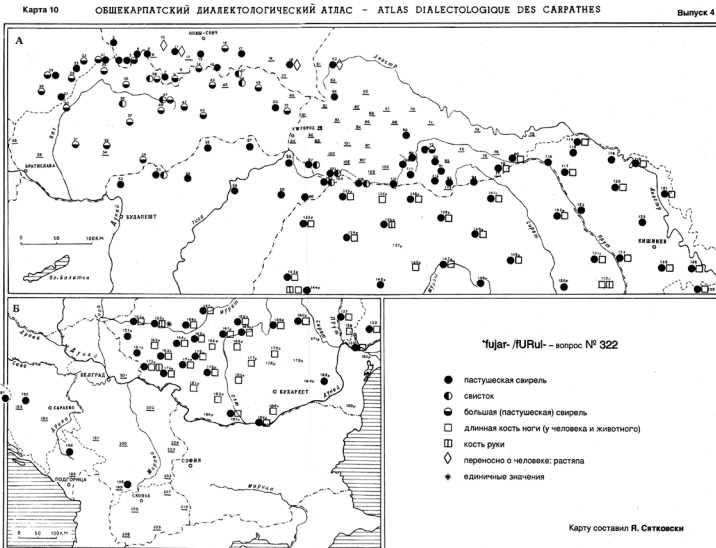
Најзаступљенији народни дувачки инструмент у балканско-карпатској области јесте **фрула**. Фрула се прави од дрвета, има обично шест отвора за прсте и прорез који се прислања на усне.

4 Овакво стање показује радна верзија карте за први том *Српског дијалектолошког атласа*, рађена на лексичком материјалу прикупљеном у 800 српских пунктова.

5 У *Речнику косовско-метохијском дијалекта* Глише Елезовића заступљена је једино лексема *свирајка*. В. Елезовић, 1998, стр. 209.

У Речнику Матице српске стоји да је *фрула* мађаризам. У српски језик лексема *фрула* дошла је преко мађарског, па се у војвођанским говорима овом лексемом именује „дувачки народни инструмент, најчешће од дрвета“ (РСГВ 9: 198). Она је продрла даље у готово све српске говоре (изузев у подручја источне и јужне Србије), али се најчешће употребљава паралелно са семантички блиским лексемама⁶. У Скоковом етимолошком речнику налазимо да мађарско *furulya* потиче из румунског језика. Од румунског *fluer* метатезом *er < re* добијено је *flure*, при чему је *-e* било идентификовано наставком за номинатив и акузатив множине. Стари множински облик *флууре* одржао се у српским говорима у Румунији, где се иначе чува облик *флура*. Даљом метатезом *л-р > р-л* добијено је *frule*. Сингулар *фрула* створен је према *свирала*: *свирале*, са којом иде у исту семантичку категорију. Именица којом се означава онај који свира фрулу – *фрулаш* поклапа се са истом у румунском језику – *flueraș* (Skok I: 533).

Језичка интерференција овде се остварује између румунског, мађарског и српског језика, мада је лексема *фрула* грчког порекла и распрострањена је међу словенским језицима, а преко румунског доспела је у арапски. Карта 10 у *Општекарпатском дијалектолошком атласу* показује распрострањеност назива за пастирску свиралу (**fujar-* / *furul*) и под тим називом она је забележена у мађарским, румунским, пољским, чешким и словачким говорима, такође у Босни и Херцеговини и Црној Гори, где се јавља у лику *врџула*. У призренско-тимочким говорима бележи се одсуство реалије, као и у јужнобанатском говору (Долово) и косовско-ресавским говорима (Штаваљ, Шипачина, Стрмостен). У албанском говору (Кабаш) у употреби је реч *ful*.



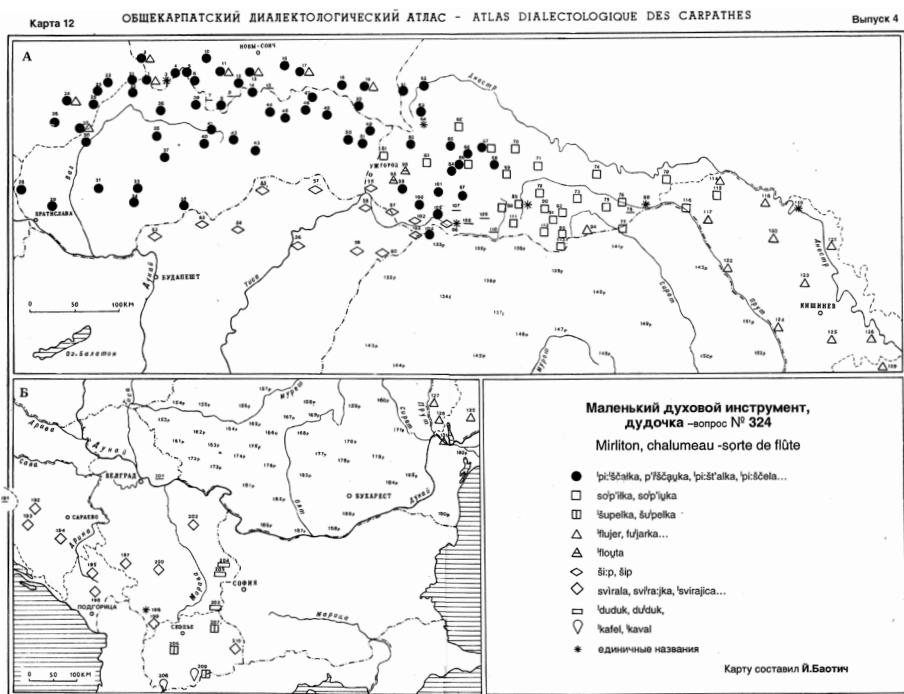
Општекарпатски дијалектолошки атлас, Карта 10

6 У мачванском говору, на пример, у употреби су и *фрула*, и *свирала*, и *дудук*. В. Лазић (2009), стр. 84, 277, 335.

Синонимима *свирала* и *фрула* придружује се лексема *дудук*. У значењу „мала пастирска свирала“ реч је балтословенска, свесловенска и прасловенска оноματοпеја. Са том прастаром оноματοпејом укрстио се балкански турцизам *дудук* (тур. *düdük*). Овај инструмент су на Балкан донели Турци, па је распрострањен у југоисточној Србији, на Косову и Метохији, северозападној Бугарској и северној Македонији. Балкански дудук се разликује од јерменског и турског по томе што има шест рупа и писак и је налик фрули. Међутим, иако свирала није идентична са аутохтоним оријенталном, задржан је аутентичан назив мађу свим балканским народима. Лексема *дудук*, којом се именује дрвена свирала, заступљена је у призренско-тимочким говорима (Митровић 1984: 97; Живковић 1987, 34; Жућић 2005: 79; Јовановић 2004: 390; Динић 2008, 162; Стојановић 2010: 200), а паралелно са њом се користе и деминутивне форме *дудуче* и *дудученце*. На крајњем југоистоку, уз границу са Бугарском, у употреби је искључиво деминутивни облик *дудуче*, што је свакако утицај бугарског језика.



Осим у југоисточним српским говорима, лексема *дудук* се у истом значењу јавља и говору Мачве (Лазич 2007: 84) и у војвођанским говорима где означава „свиралу без писка“, али јој је основно значење „гвоздени оков“, „грлић“ (РСГВ 2: 281), док на Косову и Метохији ова лексема постоји, али се њоме не означава никаква свирала (Елезовић, 1998: 158). У основном значењу „дрвени дувачки инструмент“ налазимо је још у говору Загарача (Ђупић 1997: 86).



Општекарпатски дијалектолошки атлас, Карта 12

Језичком интерференцијом можемо објаснити појаву лексеме **шупељка** на крајњем југу Србије и Косова и Метохије. Шупељка је традиционални македонски дувачки инструмент, сличан кавалу али мањих димензија. Очигледно је назив овог пастирског инструмента мотивисан изгледом самог инструмента који се састоји од цеви потпуно издубљене, шупље, и отворене на оба краја. Не треба занемарити прасловенски корен **sop-*, који може бити у основи ове лексеме, па да се отуда са ономотопејским суфиксом *-oši* јавља код Бугара у значењу „дрвена труба“. Са наставком *-êľь > ela* јављају се у старословенском и руском *сойель* : *сойеле*, у бугарском *сойелка*, у украјинском *sopilka*, као називи за мали дувачки инструмент. Лик *сойилка* бележи и Вук у икавским крајевима. Глас *s* настао је од индоевропског палатала *k* у индоевропском ономотопејском корену *korso-*, који се налази још у санскриту са значењем „глас, звук“ (Skok III: 306).

Лексема *шупељка* забележена је само у речницима јужне Србије, па је налазимо у *Речнику љовора јуџа Србије*, *Речнику лесковачког љовора*, *Речнику љовора јаблиничког краја* и у *Црношћравском речнику*. Готово у свим наведеним речницима дефинисана је као дрвена чобанска свирала, једино је у *Црношћравском речнику* одређена као „глинена свирала“ (Стојановић 2010: 1058). Под утицајем македонског језика јавља се и у лику *шупелка* (депалатизација гласа *љ*) у околини Врања (Крива Феја, пункт број 1 у *Српском дијалектолошком атласу*), а у самом Врању забележен је деминутивни облик *шупељче* (мн. *шупељчики*). Северозападно од Врања, у пункту Власе, ова лексема је са ликом *шупељћа* (*к* иза палатала *а* испред *а* прелази у *ћ*, што је одлика тимочко-лужничких говора).



Шупељка

Арбанашким утицајем тумачимо фреквентност лексеме **кавал** на крајњем југу Црногорског приобаља и у области Скадарског језера, као и на југу Косова. У јужне делове Балкана кавал су донели пастири са планине Таурус у јужној Турској. Са инструментом, који је отворен са обе стране, има једанаест рупа и производи мек звук, балкански народи усвојили су и аутентичан назив – тур. *kaval*. Лексема *кавал* јавља се и у облику *кавала* и са метатезом *калава* у Црној Гори, а на Косову поред *кавал* забележене су фонетске варијанте *кафал*, *кафол*, *кафалче*, што се може тумачити албанским утицајем. Интересентно је да се облик *кавала* среће и у тимочком говору, а дефинисан је као „врста дуге свирале (до 1,5 м) коју су користили граничари и чобани (Динић 2008: 317). У *Речнику шимочког љовора* налазимо и синтагматски назив *меден кавал* у значењу „бакарна свирала“.



Кавал

Народни дувачки инструмент са две цеви именован је лексемом **двојнице**. Састављене су од свирале – јединке, исте дужине, у једном комаду дрвета, па отуда и назив од **dvojna* (Skok I: 465). Рупице за свирање су распоређене тако да се на једној цеви налазе четири, а на другој три. При свирању се дува истовремено у обе цеви, па је свирка двогласна. Јављају се на читавом јужнословенском простору, осим Словеније и Црне Горе. Међутим, лексема *двојнице* са семантичким садржајем „дрвена свирала са двије цијеви“ забележена је у *Рјечнику говора Прошћења (код Мојковца)* (Вујичић 1995: 32), тако да је овај североисточни црногорски говор усвојио *двојнице* под утицајем суседних српских говора.

Материјал прикупљен за *Српски дијалектолошки атлас* показује да се лексема *двојнице* употребљава паралелно са лексемом *свирала* на подручју западне Србије и источне Босне. Забележена је и у облику сингулара – *двојница*. Облик *двојнице/двоенице/двенице*, настао је од **dvojen*, спорадично се јавља са обе стране Дрине, а Скок томе додаје и област Пиве и Дробњака. Скокову тврдњу поткрепљују примери из лексичког корпуса Пиве (село Безује), где налазимо одреднице *двоенице* и *двојенице* – „дувачки инструмент са двије цијеви и два писка“ (Гаговић 2004: 47). Картографисани лексички материјал показује да се на крајњем југоистоку Србије, у пограничју са Бугарском и Македонијом, јављају облици *двојанка* и *двојанке*, што можемо сматрати утицајем бугарског језика, где је двоцевна свирала именована овом лексемом. Међутим, речници са овог говорног подручја не потврду постојања ове лексеме.

С друге стране, интерференција је остварена утицајем српских говора на румунске, па се као позајмљеница у румунском језику јавља *dvoină* којом се именује румунски народни инструмент и меланхолична песма, а која је, даље, преко румунског језика дошла у мађарски језик (мађ. *dana*) (Skok I: 465).

Назив *двојнице* може бити и преведеница балканског грцизма **дипле** (нгр. *дџла*, извор је грч. *придев дџлоос*) (Skok I: 464). Лексема *дџиле* фреквентна је у северном делу Црногорског приобаља и западно до Требиња. У говору Загарача *дџиле* су „музички инструмент са мијехом“ (Ђупић,



Двојнице

1997: 77). Стари плуралски облик *диџли* је редак (забележен на граници са Хрватском), али је, тврди Скок, из хрватско-српског доспео у словеначки и румунски.

Занимљиво је да се облик *диџла* јавља у *Тимочком дијалекатском речнику*, али као синоним за лексему *гајдуница*, која примарно означава „део на гајдама у коме се налази писак“, док је секундарна семантика ове лексеме „свирала начињена од зовиног дрвета са писком“ (Динић 2008: 93).

На западној територији српског језичког простора користи се и назив **ћурлик**, са облицима: *ћурлика*, *ћурлике*, *ћурлић*, *ћурликала*, *ћурликалица*. У Вуковом Рјечнику налазимо да је *ћурлик* „чобанска свирала од једне цијеви звана због тога и самица“. Ова лексема припада истој семантичкој категорији као *свирала* и *фрула*, а тако је и дефинисана у *Речнику Матице српске* (РМС VI: 369). Основно значење ове речи је „глас свирале“, а друго значење је „глас неких птица“. Из семантичке везе са називом за птицу, Скок изводи етимологију ове речи: од ономатопејског глагола *ћурликаџи*, који је у хрватском језику настао од романског *chiurlo* (чурлин „птица“), са променом гласа *ч* у *ћ*. Са хрватског подручја ушао је у географски блиске српске говоре. У лику *ћурлика* и са значењем „сеоска свирала“ забележена је у *Рјечнику говора Појскозарја* (Далмација 2004: 310).

Назив *ћурлик* Даничић изједначава са називом за инструмент оријенталног порекла *зурну* (тур. *zurna* = *zurna* = *surla*). Даничићеву тврдњу оповргавају потоња етимолошка истраживања (Скок, Шкаљић). **Зурна / зурла / зурла** је аерофони инструмент персијско-турског порекла, а заступљен је на Косову и Метохији и у Македонији. Састоји се од две дрвене цеви са левкастим проширењем, рупицама за свирање и писком. Обично се користе у пару. У *Речнику косовско-метохијског дијалекта* Елезовић дефинише *зурлу* као цигански инструмент за свирање (Елезовић I: 213), а слично одређење налазимо и у Вуковом *Рјечнику*. С обзиром на то да је инструмент усвојен преко Турака и назив је преузет из турске музичке терминологије (тур. нар. *zurna* „свирала од пет цеви“, арап. *zurrah*). Ова лексема је регистрована у више варијанти у словенским језицима; буг. *зурна?* / *зурни?чка* / *сурла?*, хрв. *су?рла* / *шу?рна*, рус. *зурна?* / *сурна?*. У српским говорима на Космету и у Босни јавља се варијанта *зурла*. У српском призренском говору је са иницијалним *с*:- *сурла* (Чемерићић), као и у албанском језику (*surla*). У лесковачком говору *зурла* је семантички изједначена са кларинетом (Митровић 1984: 137). Вероватно је преко словенских језика допрла и до Румуније, где се јавља са ликом *surlă*.



Зурле

Преко назива за свиралу покушали смо да укажемо на неминовност међусобног утицаја суседних језика и говора, као и на чињеницу да прихватањем одређеног културног садржаја из друге културе у језик примаоца улази читав лексички слој који га прати. Културна и језичка интерференција у највећој мери се остварују у пограничним подручјима, што је случај и са дијалекатском интерференцијом, која је најизразитија на граници два дијалекта или два говорна типа. Миграцијама становништва, као и социјалнокултурном условљеношћу, поједине лексеме се преносе из једних говорних зона у друге, па се тако шире читавим језичким простором, интегришу се у лексички фонд језика и осећају се као домаће (у случају лексеме *фрула*).

Иако се *фрула* сматра традиционалним српским инструментом, у централном делу српског говорног подручја она се именује лексемом *свирала* и њеним варијететима, а за пастирску свиралу са две цеви користи се, такође, домаћа реч *двојнице*. Периферни српски говори, међутим, трпе утицаје са стране: у Војводини доминира утицај мађарског језика (*фрула*), призренско-тимочки бугарског, македонског и турског (*дудуче*, *дудук*, *шуйелка*, *кавал*, *зурле*, *двојанка*), зетско-сјенички оријенталног, арбанашког и романског (*кавал*, *дйиле*, *ћурлик*). Обострана интерференција остварена је са румунским језиком (*флура/флуре*, *дйили*, *dvoină*).

Картографисани лексички материјал показује издвојене ареале у којима је доминантан уплив несловенских елемената. Лексеме преузете из других језика egzистирају у изворном облику (*дудук*, *кавал*, *шуйелка*) или су фонетски и морфолошки модификоване (*фрула*, *зурле*, *ћурлик*, *шуйелка*), односно прилагођене одређеном идиому језика примаоца.

Укрштање народа и култура резултира укрштањем и мешањем језичких елемената, које се не испољава само на лексичком нивоу, већ на свим плановима језичке културе. Језик чува и презентује трагове сложених културно-историјских и социјално-антрополошких контаката на српском језичком подручју, и шире, на простору Балкана. Називи за свиралу на српској дијалекатској територији осликавају те односе и представљају резултат вековне коегзистенције Срба са другим народима, што је допринело богаћењу фолклорног садржаја, а самим тим и лексичког фонда.

Трудили смо се да овим радом, између осталог, покажемо узајамну везу између дијалектологије и контактне лингвистике, јер обе лингвистичке гране баве се појавама индукованим језичким додирима. Један од важних задатака дијалектологије је проучавање малих етнојезичких заједница на српском језичком простору, као и српских говора ван граница Србије. Истраживања говора мањина од посебног су значаја за контактну лингвистику. За дијалектолошка истраживања значајна је интерференција са генетски сродним језицима, али и са несловенским језицима (пре свега албанским, турским, румунским и мађарским), а сагледавање језичких појава у светлу таквих интерференција отворило би нове путеве овој науци о језику и свакако проширило досадашња сазнања. Преглед савремених дијалектолошких истраживања у контексту проблематике језика у контакту налазимо у раду Марије Вучковић, која указује да „релевантност дијалектолошких проучавања српског језика за контактну лингвистику проистиче, између осталог, из специфичног положаја српског језика и његових дијалеката у оквиру балканског језичког савеза“ (Вучковић 2009: 410).

Литература

- (Алановић 2005) М. Алановић, О неким аспектима српско-румунског језичког трансфера, *Српско-румунске везе и прожимања на културолошком плану*, Темишвар, 2005, 13–19.
- (Богдановић 2006) Недељко Богдановић, *Влахоромански елементи у говорима источне Србије*, PFSXIV, 2006, 19–26.
- (Богдановић 2008) Недељко Богдановић, Дијалекти у светлу друштвених промена, *Српски језик у(кон)тексту*, Крагујевац, 2008, 307–311.
- (Божовић 2009) М. Божовић, *Неке заједничке појаве у српском, албанском и турском језику на Косову и Метохији*, ГСЈ, књ 9, 2009, 37–46.

- (Vučković 2008) Marija Vučković, *Kontaktna lingvistika u Srbiji: terenska istraživanja*, Međunarodna konferencija *Serbian Linguistics: Setting the Agenda*, 11–13. decembar 2008, Berlin.
- (Вучковић 2009) Марија Вучковић, *Савремена дијалектолошка истраживања српској лингвистици и проблематика језика у контакту*, Јужнословенски филолог, бр. 65, 2009, стр. 405–423.
- (Вујичић 1995) Милош Вујичић, *Рјечник говора Проићења (код Мојковца)*, ЦАНУ, Подгорица, 1995.
- (Далмација, 2004) Стево Далмација, *Рјечник говора Пошкочарја*, Глас српски, Бања Лука, 2004.
- (Гаговић 2004) Светозар Гаговић, *Из лексике Пиве (село Безује)*, СДЗБ 51, Београд, 2004, 1–313.
- (Динић 1988) Јакша Динић, *Речник тимочког говора*, СДЗБ 34, Београд, 1988.
- (Динић 2008) Јакша Динић, *Тимочки дијалекатски речник*, Институт за српски језик САНУ, Монографије 4, Београд, 2008.
- (Драгин 2006) Г. Драгин, *Балканизми у банајским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта на територији СЦГ и Румуније*, PFS XIV, 2006, 49–58.
- (Елезовић 1998) Глиша Елезовић, *Речник косовско-метохијског дијалекта*, I, II, Приштина, 1998.
- (Живковић 1987) Новица Живковић, *Речник пиротског говора*, Пирот, 1987.
- (Жугић 2005) Радмила Жугић, *Речник говора јабланичког краја*, СДЗБ LI, Београд, 2005.
- (Златановић 1998) Момчило Златановић, *Речник говора јужне Србије*, Врање, 1998.
- (Златановић 2011) Момчило Златановић, *Речник говора југа Србије*, Врање, 2011.
- (Ивић 2002) Павле Ивић, *Балкански језички савез и лингвистичка географија*, ЗМСФЛ XLV/1–2, 2002, 7–12.
- (Јовановић 2004) Властимир Јовановић, *Речник села Каменице код Ниша*, СДЗБ, LI, Београд, 2004.
- (Лазих 2008) Анђелка Лазих, *Грађа за речник говора Мачве*, Шабац, 2008.
- (Милорадовић 2005) Софија Милорадовић, *Дијалектолошка и етнолингвистичка истраживања српске мањине*, Положај и идентитет српске мањине у југоисточној и централној Европи, Београд, 2005, 299–314.
- (Митровић 1984) Брана Митровић, *Речник лесковачког говора*, Лесковац, 1984.
- (ОКДА) *Ойшечарпайтский дијалектолошки атилас*, выпуск 4, Львів, 1993.
- (Пецо 1987) Асим Пецо, *Језички контакти и језички системи*, Јужнословенски филолог, XLIII, 1987, стр. 57–64.
- (Радан 2007) М. Н. Радан, *Ушницај страних и савременог српског / хрватског језика на карашевске говоре*, Српски језик и друштвена кретања, Крагујевац, 2007, 251–262.
- (Реметић 2000) Слободан Реметић, *Призренско-јужноморавски дијалекат у светлу македонског ушницаја*, XXVI научна дискусија на XXXII међународен семинар за македонски јазик, литература и култура, Скопје, 2000, 87–103.
- (Реметић 2004) мСлободан Реметић, *Српски народни говори Косова и Метохије у светлу међујезичке и међудијалекатске интерференције*, ЈФ LX, 2004, 113–123.
- (РСГВ) *Речник српских говора Војводине*, 1–9, ред. Д. Петровић, Матица српска – Тиски цвет, Нови Сад, 2000–2009.
- (РСАНУ) *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, САНУ – ИСЈ, 1959–2006, књ. I – XVII.
- (РМС) *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI, Матица српска, Нови Сад, 1967–1976.

(Skok I, II, III, IV) Petar Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, Zagreb, JAZU, 1971–1974, knj. I–IV.

(Соболев 1989) А. Н. Соболев, *Сербохорватска дијалектологија и изучение историје балканославјанских језиков*, ЗМФЛ XXXII/2, 1989, 215–224.

(Станић 1990/91) М. Станић, *Ускочки речник*, Научна књига, I–II, Београд, 1990/91.

(СТИЈОВИЋ 1990) Рада Стијовић, *Из лексике Васојевића*, СДЗБ, књ. 36, Београд, 1990.

(Сурдучки 1978) М. Сурдучки, *Српскохрватски и енглески у контакту*, Матица српска, Нови Сад, 1978.

(Ђупић 1997) Д. Ђупић, Ж. Ђупић, *Речник говора Заграча*, СДЗБ XLIV, Београд, 1997.

(Filipović 1986) Rudolf Filipović, *Teorija jezika u kontaktu*, Školska knjiga, JAZU, Zagreb, 1986.

THE NAMES FOR THE SHEPHERD'S FLUTE IN THE CONTEXT OF LANGUAGE INTERFERENCE

Summary

The names for the shepherd's flute are used as an example of language interference, which is a result of cultural connections of Serbian people with close South Slavic nations and the neighboring non Slavic nations as well as the connections with oriental cultures over the Turks. The work is based on the cartographic language material which refers to the names *for shepherd's flute, pipe (frula, svirala)* and which was done for the first volume of *Srpski dijalektoloski atlas*.

Etimology of names for aerophoned instruments made of wood shows the variety of lexem origin which name small pipes so in the center of Serbian dialectal are there is a lexem of Slavic origin *svirala (pipe)* (with large number of phonetic and morphological options: *свираја, свирајка, свираља, свираљка, свирка, свирока, своројка, свиралче, свираљче, свирајче и свиралица*) and there is the parallel existence of Balcanism of Greek origin *фрула*, which came into Serbian language over Hungarian an which is dominant in northern and eastern areas (in Romanian areas it is like *fluer*). In Prizren-Timok speaking zone there is interference with neighbouring dialects: westbulgarian (in both dialects *дудук / дудуче*) in the East and Macedonian in the South (*шупелка*), while the oriental influence is obvious in Kosovo and Metohija and in the southern part of Montenegro (mostly the lexem *кавал*). Approaching the north of the coastal area ther is mostly Balcan-Greek word *гипле*.. The lexem двојанка has the same meaning (with multiple phonetic and morphological options), noted in western Serbia and eastern Bosnia. In western areas (wstern Bosnia and Croatia) there's alexem taken from Italian language (*хурлик*).

Key words: language interference, contact linguistics, names for the pipe, Serbian language area.

Tanja Milosavljevic